

Posudek na diplomovou práci bc. Noemi Sáříčkové *Maskulinita v československých učebnicích let 1918–1939*, FF UHK 2019, 134s.

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Hutečka, Ph.D.

Oponent: PhDr. Jan Mervart, Ph.D.

Předkládané diplomová práce je věnována projevům maskulinity v meziválečných českých učebnicích. Jedná se o výrazné a metodicky poměrně náročné téma, jež vedle práce s prameny vyžaduje především rozsáhlé konzultace se zahraniční literaturou. Obojího se autorka zhostila přinejmenším se ctí.

Za výrazný klad textu lze považovat základní metodické východisko, na jehož základě autorka nepřistupuje k jednotlivým učebnicovým narativům jako k popisu reality, ale spíše jako k jistému druhu společenského normativu. Za cenný v této souvislosti považuji též autorčin postřeh, podle něhož učebnice jakožto pramen mohou zmíněnou normativitu zachytit pouze částečně, neboť podléhají vnitřním pravidlům žánru. Podoby maskulinity v učebnicích tak mohou být relativně odlišné od dobové literatury, hudby či filmu. Přesto lze diplomovou práci Noemi Sáříčkové vnímat jako případný příspěvek k odkrytí dobového ideálu mužství.

Současně je nutno říci, že práci by prospělo nuancovanější používání pojmů jako diskurz, paradigma, gender apod. Ty jsou jednak poměrně nadužívány (zejména v úvodních kapitolách) a jednak často dochází k jistému ohýbání jejich původních významů (název první kapitoly „paradigma první poloviny 20. století“ či spojení typu „společenský diskurz“ nenesou konkrétní význam a terminologicky působí zavádějícím dojmem). Škoda, že autorka před vlastní analýzou nerecipovala knihu *Koncepty a dějiny: proměny pojmů v současné historické vědě* (Praha 2014), hesla Jiřího Růžičky (diskurz) a Lucie Storchové (gender) by jí usnadnila práci s těmito kategoriemi jakožto analytickými pojmy.

Jistá pojmová nepřesnost patrná v úvodních kapitolách práce nicméně neumenšuje autorčin výkladový vklad v rámci čtvrté až šesté kapitoly, kde vhodně kombinuje vlastní rozbor bohatého učebnicového materiálu (výkladové texty, výukové otázky, čítanky atd.) se zjištěními domácích i zahraničních badatelek a badatelů k danému tématu. Tyto části tvořící osu celé práce považuji za velmi zdařilé a umně provedené. První analytická kapitola „Muž a domov“ se pod vlivem „plurality maskulinit“ věnuje rozdílnému vymezení maskulinity pro roli otce, dědečka a syna. Autorka přesvědčivě ukazuje odlišnost rolí (hlava rodiny, živitel, láskyplný a genderově přísně nevymezený moudrý muž, pomocník, účastník her, autoregulátor vlastní sexuální tělesnosti - na tomto místě do budoucna doporučuji recepci poslední práce Kateřiny Liškové *Sexual Liberation, Socialist Style Communist Czechoslovakia and the Science of Desire, 1945–1989*, London 2018 - atp.) spojených s maskulinitou v různých věkových fázích. Kapitola „Muž a práce“ je věnována rozdílným vymezením práce jakožto mužovy aktivity; na tomto místě by bylo dále přínosné sledovat jednak přesahy (viz komentář níže) a jednak zdroje takového pojetí (americký pragmatismus, Masarykův koncept „drobné práce“). Závěrečná analytická část je věnována různým vymezením mužských

společenství jako chlapecká parta či vojenské, respektive legionářské společenství; na tomto místě by si výraznější pojednání zasloužil v textu spíše zmíněný fenomén sokolství (viz například práce Petra Roubala *Československé spartakiády*, Praha 2016) a pojetí zdatnosti ve smyslu *kalokaghatia* (viz komentář níže věnovaný vlivům antiky).

Otázkou, jejíž rozbor doporučuji k rozpravě u obhajoby práce, zůstává, proč autorka přistoupila na zarámování ryze sociálního tématu mezníky tradičních politických dějin, tedy lety 1918–1939. Jinými slovy řečeno, čtenáři se vnucuje otázka, nakolik je možné dané výpovědi o maskulinitě rezervovat pro meziválečné období a nakolik mají přesahy směrem do 19. století na jedné straně a do druhé poloviny století 20. na straně druhé (viz zmíněná kategorie práce). Projevuje se například ve výpovědích o maskulinitě v meziválečném období výraznějším způsobem republikánský étos, jak nakládají tehdejší učebnice s antickým vzorem chlapectví a mužství a jak se liší takové výpovědi od výuky 19. století, která byla v duchu osvícenského ideálu od antiky odvozována? V neposledním případě se dále vnucuje otázka, zda a na jakém základě je meziválečné pojetí maskulinity esencialistické a nakolik je tento druh esencialismu srovnatelný a nakolik se, jak autorka naznačuje, prolíná například s kategorií národa.

Představovaná diplomová práce kolegyně Sáříčkové patří k textům, které jsou nutně objevné již svým zacílením a které nadto stimulují k dalším intelektuálním reakcím. Při vědomí, že historická věda je otevřené pole, je tak výše zmíněné komentáře a otázky nutno vnímat spíše jako pozitiva, než negativa předložené práce; autorka nechtě je chápe jako vstřícně kritickou zpětnou vazbu na podnětný text. Práci vítám jako zdařilý příspěvek k problematice maskulinní normativity a bez nejmenších pochybností ji doporučuji k obhajobě. Autorce dávám na zvážení, zda by například kapitulu o otcovství nechtěla rozpracovat do formy odborného článku. Nad rámec autorčiných podnětů k dalšímu směřování a pod dojmem autorčiných analytických schopností bych současně do budoucna doporučoval rozšířit pramennou základnu směrem k dalším dobovým textům typu beletristické tvorby (namátkově například Karel Čapek, Jarmila Glazarová, Jaroslav Havlíček, Jožka Jabůrková, Karel Poláček).

V Praze dne 21. srpna 2018

Jan Mervart